

Békés Itala

HOGYAN LETTEM SENKI?

Harmadik, bővített kiadás

Lektorálta
LAKOS ANNA

A könyv első és második kiadását
(Budapest, Aqua, 1993; Pécs, Alexandra, 2007)

lektorálta
KOLTAI TAMÁS

Borítófotó: Elle / Mihály Zoltán

© *Békés Itala, 2022*

Olasz-magyar családom

*Mikor megszülettem, nem jeleztek nagyot
Messiás-mutató különös csillagok,
csak az anyám tudta, hogy királyfi vagyok.*

Mécs László

Egy kiló nyolcvan dekával születtem. Váratlanul. Azt mondják, befért a fejem egy vizespohárba. *Iker vagyok.* A párom, Bandi három kiló ötvennel, gyönyörű, világító kék szemekkel, szőkén, erősen, izmosan látta meg a napvilágot. Amikor anyám túlesett a könnyű szülésen, fél óra múlva vették észre, hogy ott van még valami. Sőt, valaki! Én voltam. Meg sem akartak mutatni anyámnak, mert úgy néztem ki, mint egy gyűrött pergamenpapír. Szőrös voltam, mint egy kis majom. A fejem lágya úgy lüktetett, hogy azt sem tudták, hol fogjanak meg. „Legjobb lesz – mondták anyámnak –, ha *ezt* a Madame szoptatja, Bandikát pedig maga, anyuka. Örüljön, hogy van egy szép, egészséges fia, a másik úgysem marad meg.” De az anyai szív megdobbant: „Azonnal kérem a kicsit!” Nem volt probléma, mert Bandi úgysem akart szopni, jóllakott odabent. Én viszont olyan mohón kapkodtam az anyatejet, hogy attól félték, megfulladok.

Válságos állapotom csak rövid ideig tartott, mert az én csodálatosan szép olasz anyukám vigyázott rám, mindent elkövetett, hogy életben maradjak. A szeretet művésze volt, karácsony éjjelén született, a Jézuska hozta. Szerette az életet, apukát, a művészetet, a gyerekeket. Szült is négy és fél év alatt öt gyermeket, kétszer ikreket.

Édesapámmal, Békés Istvánnal Budapesten ismerkedt meg, egy közös barátjuk, Gál Gyula színművész lakásán. (Ugyanebben a házban működött a Színművészeti

Akadémia.)¹ Apu beleszeretett a szépséges olasz színésznőbe, Rita Furlaniba, aki édesanyja vezetéknévét vette fel. Édesapja, az én olasz nagyapám, Francesco Mayer, korábban Pólából (a mai horvátországi Pulából) Magyarországra, Budapestre települt egész családjával együtt. Szobrászművész volt, de ebből nem tudott megélni, így a Ganz-gyárban dolgozott mint munkás. Anyuka sokat mesélt olasz nagyapámról. Szerettük hallgatni, hogy milyen szép volt, elegáns és jókedvű. Szerette az operát, mindig énekelt, táncolt, füttyörészett, aztán megpödörte szőke bajuszát, feltette zsirardikalapját, megforgatta sétabotját, mint egy igazi gigerli, és kísétált a nagyvilágba. Szigorú nagymamám otthon maradt a gyerekekkel, csak szülni járt haza Olaszországba, a bábaasszonyhoz. Nyolcadik gyerekét, Itala nagynénémet Pesten szülte, orvosnál. Nagymamának, akit mi olaszul *nonnának* hívtunk, még volt egy kis vagyona Olaszországból, de bohém nagyapám azt is elherdálta. Nagypapa ötvenkét éves korában szobrot készített Feri fia síremlékére, s a temetőben anyyira megfázott, hogy tüdőgyulladást kapott és meghalt.

Nonna nagyanyám egyedül nevelte tovább a gyerekeket. Nyolcvanhét évet élt. Én csak úgy emlékszem rá, hogy nagyon szigorú volt. Itala nénémet még harmincéves korában is pofon vágta – közben azt kiáltotta, hogy „paffolo!” –, mert este tíz után jött haza. Pedig a néném akkor már férjnél volt. Nonna öregségére is csak törve beszélt magyarul. Ha akart, nagyothallott. Néha vizes ruhával bekötötte a fejét, befeküdt az ágyba és „haldoklott”. Közben ezt hajtogatta: „O fia mia, che fa male la mia testa!” (Ó, édes fiam, hogy fáj az én fejem!) Ezt mindig akkor csinálta, ha nem készült el az ebéddel, vagy ha nem vele

¹ A mai Színház- és Filmművészeti Egyetem 1893-tól 1947-ig Országos Magyar Királyi Színművészeti Akadémia néven működött mai helyén, a VIII., Rákóczi út 21.-ben.

foglalkozott a társaság. Csak akkor támadt fel, ha már nem bírta tovább, hogy nélküle folyik a beszélgetés.

Anyám volt a nyolc gyerek közül a legtehetségesebb és a leghuncutabb. Nem nagyon szeretett iskolába járni, szigorú nagyanyám meg a gyerekek mégis őt szerették a legjobban. Imponált nekik, hogy olyan szép, olyan nagystíliú, tele ötlettel, energiával, fantáziával, és hogy kitartóan ki akart törni nagyanyám bigott, egyhangú neveléséből.

Itala néném mesélte, hogy mindig valami játékosan és csínytevésen törte a fejét. Hol levágta a gyerekek copfját az iskolában, ha a padjára lógott, hol meghirdette, hogy eladó a zongorájuk és a lakásuk, mert így sok ember gyűlt oda. Egyszer a temetőbe küldte őket a nagymama, villamossal. Anyám összegyűjtötte a gyerekek villamospénzét, vett egy dinnyét, felkérdzkedett egy temetkezési kocsira, és amikor kiért a temetőbe, megette a dinnyét. A gyerekek gyalog kullogtak utána. Előfordult, hogy minden holmiját szétszotogatta a gyerekeknek, aztán letépte a függönyt, és abból szabott, varrt, kaszabolgt magának ruhát. De mivel mégsem tetszett neki eléggé, úgy helyezkedett el a villamoson, hogy ráüljenek a szoknyájára. Felpattant, a szoknya elszakadt. Sírva fakadt, hogy kikap a mamájától – szegény gyerekeknek vettek egy másik ruhát.

Anyám később masamódlány lett, de fodrászatot is tanult. A fodrászfizetését hazaadta, éjszaka meg készítette a csodás kalapokat. (Az ötvenes években még Bandinak is segített a kecskeméti színház egyik darabjához korabeli kalapokat készíteni.) A kalapok árából taníttatta magát magyar nyelvre, németre, énekelni és táncolni. Majd beiratkozott Rózsahegyi Kálmán színiiskolájába. Peti Sándorral járt egy osztályba. Első színházi szerződése a Népszínházba szolt, első filmszerződése pedig Berlinbe, a Star és az Orion Filmgyárba. 1921-ben Berlinbe utazott, ahol újra összetalálkozott Békés Istvánnal.

Apai nagyapámnak, Békés Lajosnak Debrecenben elegáns úridivat-kereskedése volt. Én csak halványan emlékszem rá, hároméves lehettem, amikor meghalt. Nagyapa testvére, Békés Gyula színész, több színház igazgatójaként is működött. Apám szellemi képességeit rendkívüli humorérzékkel megáldott, szellemes, kellemes édesanyjától, Mandel Margittól örökölte. Nagyon szerettük Margit nagymamát. Szegénnyel tragédia történt. Második gyermekét nem akarta megszülni, elvetette egy bábaasszonnyal, és szepszist kapott, ami az agyára húzódott. Tizenégy évig csendes elmebetegként élt. Nagyapa a legjobb magánszanatóriumokban kezeltette. Tizenégy év után nagyapa megnősült, nagymama viszont váratlanul meggyógyult. Tökéletesen visszanyerte szellemi épségét, észre sem lehetett venni, hogy tizenégy év kiesett az életéből. Továbbra is jól beszélt németül, franciául, és mindenre emlékezett, ami tizenégy évvel azelőtt történt. Sohasem tudta megbocsátani szegény nagyapának, hogy ennyi év után újra megnősült. Később ő is férjhez ment Wigner Gézához, akire viszont azért haragudott, mert nagyapámtól kapott végkielégítését elkártyázta. Egy napon Wigner Géza főbe lőtte magát. A maradék pénzen nagymama házat vett Pesterzsébeten, és panziót nyitott.

Lehet, hogy a nagymamának udvarlója volt? Esténként, amikor lehúzta az ablakrolót, mindig azt mondogatta: „Kernhoffer, Kernhoffer, az igen, az egy úr volt! Nagyapátok örült volna, ha kezet foghatott volna vele!” Lefekvés előtt meghallgatta a rádióban a híreket. Mikor a bemondó elbúcsúzott – „Minden kedves hallgatónknak jó éjszakát kívánunk!” –, nagymama is elköszönt: „Szervusz, apám!” Nagymamát könnyen le lehetett venni a lábáról fiúügyekben, vagy ha iskolai lógásról volt szó. Anyóskodása csak ritkán jött elő; mikor együtt laktunk, és anyuka a konyhában tüsténkedett, néha finoman odaszúrta: „Én ezt

nem csináltam, hanem csináltattam – és ahhoz még több ész kell!” Derecskei földbirtokoslány volt, és mint fiatalasszony, személyzetet tartott, nagy háztartást vezetett. Anyu sohasem vitatkozott nagymamával, csak hallgatta.

Nagymama büszke volt arra, hogy Margitnak hívják, mert nővéreinek neve – Giza, Róza, Hermina – nem tetszett neki. Minden héten összejöttek valamelyiküknél „ozsonnázni” és kártyázni. Az ozsonnát kritizálták, a kártyánál csaltak. Néha még a cipőjükből is kibújtak, és a lapokat a lábujjuk közé csíptetve az asztal alatt adták át egymásnak. Ilyenkor nagyon összevesztek, de a következő héten újrakezdték az egészet.

Nagymama szeretett seftelni, mindig vett vagy eladott valamit, amiért apuka nagyon haragudott, és azt mondta neki: „Ha még egyszer megtudom, hogy seftelsz, felültetlek a kályha tetejére.” Nagymama ezen nagyokat nevetett.

*Köszönet a kötet szerkesztésében nyújtott segítségéért
Hengl Krisztának.*

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben, 2022-ben
Felelős vezető Vadász Katalin igazgató

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Balogh Emerencia
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9197
Kner Antikva betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 4160 4
ISSN 0324-797X